

per haver obert vies de modernització política i econòmica, per haver provocat, ella sola, canvis dràstics a tota la regió, però especialment a Egipte, Síria, Iraq i Iemen. És més que dubtós que, des de la perspectiva actual, es pugui acceptar aquesta visió, com a mínim a nivell general del conjunt dels estats àrabs.

Jaume Suau i Puig
Universitat de Barcelona

Jordi Canal, *Història mínima de Catalunya*, Turner, Madrid, 2015, 294 pp.

Si entenem per manual d'Història un llibre en el qual es fa la sinopsi del més substanciós d'un determinat període cronològic, ja podem avançar que l'obra que ens ocupa no pot tenir aquesta consideració. Són massa les limitacions que es troben en el seu contingut, com per poder qualificar amb aquesta adjectivació a *Història mínima de Catalunya*. Tampoc considerem que aquest fos un aspecte cabdal en els motius primigenis de la seva gestació. Estem davant d'un llibre de combat, amb una clara voluntat d'impartir doctrina a partir d'un determinat matís ideològic que impregna totes i cada una de les seves pàgines. A aquest objectiu es subordina tot el seu contingut, sense prestar atenció a possibles errors, omissions i deformacions, que de tot es troba en les seves vora tres-centes pàgines.

En el cas que a un lector avesat en textos en l'àmbit de l'assaig, se li digués que a l'obra Arcadi Espada es considerat un dels columnistes de referència, al costat de Francesc de Carreras, adornant a aquest amb la consideració d'"intel·lectual més destacat de la Catalunya actual" (p. 281), ja podria tenir una referència clara respecte davant de quin tipus d'obra ens trobem. Si,

a més, afegim que en la bibliografia es cita l'obra d'un talibà del nacionalisme espanyol com Francisco Caja, *La raza catalana*, o bé, fins i tot, que Loquillo rebí la dubtosa consideració d'artista de renom internacional (p. 273), no hi haurien d'haver dubtes respecte quin és l'ataronjat missatge que es pretén fer arribar al lector. I pel que fa als historiadors, són Ricardo García Cárcel i Carlos Martínez Shaw els únics esmentats per l'autor.

Davant de qualsevol tipus de manual, que està forçosament limitat pel que fa a l'espai a emprar, sempre és un recurs fàcil i estèril entrar en el joc de fer esment del que no hi és i hauria d'haver estat a les seves línies. Però en aquest llibre sí que considerem que les absències són en algunes ocasions poc justificables, atès que l'obra s'hagués pogut desprendre de no poc llast, que en cap cas es pot valorar d'imprescindible en una obra amb aquests límits i característiques. Així, si a les seves pàgines s'ha trobat espai per fer esment a Jiménez Losantos i al Cobi, la Casita Blanca i Loquillo, a un reguitzell de jugadors del Barça, i àmplies relacions de motociclistes, tennisistes, alpinistes, nedadores de natació sincronitzada, el *dream team* i els germans Gasol, a més d'Els Pets i Muchachito Bombo Infierno..., per posar només uns exemples, encara resulta més sorprenent la manca de presència a les seves pàgines de determinats esdeveniments històrics que creiem que sí que hi haguessin d'haver tingut cabuda. Exemples? El paper de les classes populars en la Història del país, la *Sanjurjada*, la pràctica de tots tipus de tortures per part de la policia durant el Franquisme, els acords de 1953 amb els EUA, el naixement del diari *Avui*, el pes de les mobilitzacions al carrer

durant la Transició, o bé, l'absència en tot el relat de les sigles de la UGT.

Història mínima de Catalunya? Certament. Atès que sota mínims es troba a les seves pàgines el rigor, la capacitat de síntesi, la concreció cronològica, la reflexió i la imparcialitat. Tal com es diu a la portada del llibre, es tracta d'una obra “imprescindible”, certament. Imprescindible per poder apreciar com es pot subordinar el rigor a uns plantejaments ideològics determinants, que per molt “emergents” que aquests siguin no deixen de fer un nul favor a una ciència històrica que, en principi, s'ha d'intentar portar a terme amb la major asèpsia ideològica i el màxim rigor. Argumentar que es lluita contra determinades manipulacions de la Història, que hi són i s'han de denunciar i combatre, no atorga *per se* una suposada àuria d'imparcialitat. Però, en tot cas, i per dir-ho ras i curt, sí que podem afirmar que aquells que consideren que Catalunya no és una nació i que el catalanisme és un invent de determinades elits, entre d'altres consideracions de les mateixes característiques, ja tenen un llibre de capçalera pel que fa referència a la Història de Catalunya. El menys important és que sigui d'un valor “mínim”, segons el nostre criteri, des del punt de vista historiogràfic.

Hem esmentat errors, omissions i deformacions. Posem alguns exemples. Entre els primers, citem alguns que afecten al període medieval. Un període allunyat de l'escenari habitual dels treballs del professor Canal sobre el carlisme, però que no per això ha d'implicar que les seves pàgines tinguin menys rigor. Així, no és cert que Ramon Berenguer IV regís Aragó (p. 37), o bé que Múrcia fos conquerida el 1296 (p. 56), quan ho va ser trenta anys abans. Igualment també es comet un error quan es diu (p. 65) que Pere IV va posar fi al regne de Mallorca el 1343, atès que el Tractat de la

Unió que formalment ratificava aquest fet i la rendició de Jaume III es produí l'any següent. Però la manca de rigor i els errors impropis d'un autor amb el currículum del que ens ocupa, també els trobem en altres períodes històrics. Així, l'inici del regnat de Felip II s'ubica deu anys més tard, 1566 en lloc de 1556 (p. 91), o bé, ja a l'etapa contemporània es cometten errors criticables en un alumne de batxillerat, com el de dir que Macià el 14 d'abril de 1931 proclamà en nom del “poble de Catalunya” —expressió que no s'empra en el ban— l'“Estat Català que, amb tota cordialitat, procurarem integrar a la Federació de repúbliques ibèriques” (pp. 176-177), quan en el conegut ban de proclamació s'explicita que es tracta de la “República Catalana com Estat integrant de la Federació Ibèrica”. Igualment es fa difícilment comprensible com les dates de dues de les tres eleccions a Corts que es van produir durant la II República estiguin equivocades: 28 de juliol de 1931 (p. 178), en lloc de juny, i 19 de febrer de 1936 (p. 189), en lloc de 16.

A nivell formal, el lector també hagués agraït una major concreció respecte a la nomenclatura a emprar quan s'esmenten determinats fets o períodes històrics, atès que no és lògic emprar les minúscules en referència al Trienni Liberal, Sexenni Democràtic, Bases de Manresa, les Vespres sicilianes o les Corts espanyoles i, en canvi, escriure en majúscules II República i I Guerra Carlina. Igualment dir que Alfons IV “va entrar triomfant a Nàpols en la dècada de 1440” (p.70), no deixa d'amagar la data concreta de l'esdeveniment històric, 1442.

Si bé l'obra també fa incursions a aspectes culturals, econòmics, demogràfics i, tal com hem vist, a l'àmbit de l'oci, reserva el moll del seu contingut al que és el seu veritable objectiu: oferir una visió, suposa-

dament oberta i gens contaminada pel nacionalisme català, de l'evolució dels territoris que s'acabaren anomenant Catalunya des dels seus orígens. Encara que, precisament, un aspecte cabdal al respecte, com el trencament entre Borrell II i la monarquia franca no sigui ni esmentat. Després d'afirmar que a partir de la conquesta de Siurana als sarraïns “Una entitat que responia al nom de Catalunya quedava, a grans trets, formada” (p. 38), a les seves pàgines té lloc una inexplicable incursió en la història de “les quatre barres”, que culmina, ni més ni menys (pp. 42-43) en el període actual, on s'afirma que s'ha produït una “extrema banalització de la senyera i l'estelada”, es fa esment a l'equiparació del Barça que empra la senyera i es conclou amb un “La guerra de banderes està servida” (sic!).

Pel que fa a un dels aspectes del relat identitari que poden ser objecte de més crítiques, com és el de la Guerra de Successió, cal dir que les pàgines dedicades a l'episodi pel professor Canal són manifestament limitades i insuficients. Així, s'obvien treballs importants al respecte, com els del professor Joaquim Albareda, a la vegada que no es fa esment a la lluita dels austriacistes catalans, no només per la defensa de les institucions del país, sinó per una perspectiva paral·lela i més àmplia d'una “Espanya plural”. A més d'obviar episodis, com el de l'execució del general Josep Moragües. Això sí, no s'està d'afirmar que “No es va tractar ni de la fi de la nació catalana ni de la supressió d'un sistema democràtic” (p. 107)., afirmació que caldria clarificar en referència a la definició de “nació” i “estat”, i també respecte la significació de la paraula “democràcia” a inicis del segle XVIII. Però des del “nacionalisme banal” tenyit d'un suposat cosmopolitisme que creiem que professa el professor Canal, ja sabem

que la negació de la nació catalana forma part axial del seu *constructum* ideològic.

I és a partir d'aquest punt del relat cronològic quan l'autor cala baioneta amb la intenció de construir el seu discurs, sempre subordinat a la ideologia subjacent en el mateix, sense tenir cura dels “danys col·laterals”. El seu discurs a partir d'ara es centrarà a intentar demostrar que “la nació catalana” és una construcció artificial, que s'articula a partir de finals del segle XIX: “Abans del s. XX no hi havia cap nació anomenada Catalunya” (p. 151), atès que van ser els nacionalistes [catalans], segons el criteri de Canal, qui van crear/inventar una nació i nacionalitzar els catalans. Aquest projecte assoliria els seus objectius a partir d'actes com les commemoracions de la derrota de 1714 (p.119), la reinvenció de la sardana, la utilització del cant d'Els Segadors, o bé l'oposició al flamenc i als toros, als quals, per cert, també s'hi oposaven els socialistes, gens dubtosos, per altra banda, de suposades vel·leïtats nacionalistes perifèriques. En un relat del significat de l'11 de setembre que també s'allarga fins a l'actualitat. De manera significativa, les grans mobilitzacions sobiranistes són explicitades de forma molt superficial, però, en canvi, sí que hi ha lloc, com no, per fer esment de l'acte quantitativament molt inferior organitzat per Societat Civil Catalana a Tarragona l'any 2014. Aquest es contraposa amb la utilització de la Diada que farien els nacionalistes catalans, en la seva voluntat de “construir el demà des de l'ahir” (p. 122). Un procés “constructor” en el qual jugaria un paper clau la tasca portada a terme per Prat de la Riba des de la Mancomunitat, en un “assaig nacionalitzador [que] va tenir força èxit”, i respecte al qual l'autor no s'està d'assenyalar unes “suculentos possibi-

litats de funcionarització” (p.162), com una de les seves raons.

Arribats al segle XIX, estranya que un període en el qual el professor Canal ha centrat bona part dels seus treballs, tingui un tractament tan superficial a les pàgines de l'obra. Però és sobretot quan la *Història mínima* aborda el anys de la II República que les fòbies de l'autor arriben al seu zenit, sobretot quan es parla de la figura del president Companys. Fer un relat de la rebel·lió d'octubre de 1934 sense apuntar els aspectes de caire intern i internacional que la motivaren (que no justificaren) és, com a mínim, una lleugeresa, però fer recaure el seu origen en una actuació per part de Companys “populista, viril i martirial” (pp. 185-186), no deixa de ser un disbarat. Aquest assoleix la seva màxima i grollera dimensió quan es parla del “cor i l'entre-cuix” de Companys com una de les raons de la insurrecció, atès que, segons Canal en el rerefons dels Fets d'octubre cal ubicar, ni més ni menys, la suposada pugna del President amb Miquel Badia per aconseguir els “favors sexuals de la seva amant” Carme Ballester (p.186). Un Companys que és obvi que no compta amb les simpaties de l'autor com a personatge històric, el qual, des d'ara, assumiria una “posició victimista. I destinada [sic!], fatalment però fecundament, al martiri”.

Arribats a les pàgines dedicades a la Guerra Civil, no deixa de ser confosa l'explicació de la derrota del rebels als carrers de Barcelona el 19 de juliol per part de policies “anarcosindicalistes i d'algun grup de paisans” (p. 194). Atès que la redacció de la frase ens porta a la pregunta: si els cenetistes no eren policies ni paisans, llavors, què eren?. O igualment podríem considerar una lleugeresa inapropiada dir que el fracassat desembarcament a Mallorca de l'estiu del 1936 va acabar “com el rosari de

l'aurora” (p. 199). En aquest àmbit, l'autor ens assenyalava encertadament que el conflicte bèl·lic “no va constituir, ni molt menys, una guerra contra Catalunya” (p. 197), però obvia que un dels eixos vertebradors de la rebel·lió fou l'avversió vers l'autonomia catalana, entesa com una amenaça a la unitat de la pàtria espanyola.

Del relat de l'etapa Franquista, presentada amb pulcritud però sense cap tipus d'anàlisi, crida l'atenció l'escàs paper que s'atorga al caire repressiu del règim, liquidat només amb una referència a la “intensa repressió” (p. 211) de postguerra. I quan arribem a les pàgines dedicades a la Transició, crida l'atenció el nul esment a les nombroses i àmplies mobilitzacions populars del període i el cost a nivell de repressió que van tenir, sobretot en temps del govern Arias-Fraga que pràcticament és absent a les pàgines de l'obra. En aquest sentit només es fa referència a la manifestació del 8 de febrer de 1976 (p.254), però incomprensiblement s'obvia la prèvia del dia 1. I quan ens endinsem en el relat del període, no podem menys que trobar notòries insuficiències en el relat. Així, s'esmenta l'“operació Tarradellas”, però sense aportar-ne cap justificació o explicació. O bé quan es fa esment a la multitudinària manifestació de l'11 de setembre de 1977, i es diu que “va reunir segons la llegenda un milió de persones” (p.258). Una peculiar forma, “llegenda”, de referir-se al que va publicar la premsa del moment. És cert que es van exagerar les xifres de participació, de totes formes, extraordinària; però la manca de concreció posa de manifest l'existència d'estudis rigorosos que quantifiquen la participació de forma molt més acurada, en uns 750.000 manifestants. I quan es parla de la redacció de l'Estatut de Sau es diu que “Es va destacar llavors el concert

econòmic” (p.260), un error tipogràfic quan es volia dir “descartar”?

A les seves pàgines també trobem lloc per a una relació de columnistes i col·laboradors als mitjans de comunicació més àmplia que els noms ja esmentats a l'inici d'aquesta ressenya. Tots ells de clara afinitat ideològica amb els referents ideològics de l'autor que són presents al llarg de tota l'obra (p.275), que destacarien en mig d'una cultura catalana “entotsolada i autoreferencial”, on predominaria, segons l'opinió de l'autor, la quantitat més que la qualitat (p.273).

En l'apartat corresponent, el *Pujolisme* és objecte de dures crítiques per part de Canals, tant pel seu projecte de “construir [una visió determinada de] Catalunya”, com del procés de “nacionalització” que sota els seus governs va patir la societat catalana. Una circumstància que, afirma, també es va donar durant els dos governs tripartits. De fet, l'única ocasió en el decurs de l'obra on es reproduïx un escrit, és en la crítica indistinta dels governs de Pujol i tripartits, signat per l'intel·lectual de referència de l'autor, Francesc de Carreras. I ubica en aquests paràmetres l'origen de la situació actual de la societat catalana, al costat de la crisi econòmica i social (pp. 283-284). Aquesta, segons els seus criteris, estaria caracteritzada per un “estès clientelisme”, amb un paper cabdal d'opïnadors i polítics que comptarien amb el suport inestimable d'un televisió de règim –TV3, sense deixar de banda d'aquest malèfic *totum revolutum* nacionalista (català) la normalització lingüística, de la qual es diu, sense cap tipus d'embut, que ha estat emprada com una eina de manipulació en l'àmbit de les idees i les estructures mentals (p. 284). També tindria la seva responsabilitat un Memorial Democràtic, des del qual “es van travar clienteles i es va repartir i malgastar molts diners per

intentar imposar una visió profundament maniquea de la història catalana del segle XX” (p. 278). Una acusació greu, i en la nostra opinió completament esbiaixada que, en tots cas, s'hauria d'argumentar més enllà de la mera desqualificació. De la crema, només es salvarien, a part de les plomes afins esmentades, dos polítics, curiosament gironins com l'autor: Joaquim Nadal i Santi Vila (p. 283). Casualitat, o es tracta d'allò que “la terra tira”?

I ja en la recta final de l'obra, s'acaba d'arrodonir la peculiar però gens casual *Weltanschauung* de l'autor sobre la Història de Catalunya. Així el conegut “cepilló” d'Alfonso Guerra respecte l'Estatut de 2005 és reduït a “modificacions” i la posterior sentència del Tribunal Constitucional a “petita retallada del text”. En canvi, la resposta ciutadana a ambdós fets s'atribueix a la manipulació de ciutadans “indiferents”, que serien mobilitzats “per la via de la crispació, el victimisme i la defensa de la pàtria amenaçada”. I en el segon dels episodis esmentats, s'hi adjectiva de “desmesurada”, “estimulada per associacions [quines?] en mobilització permanent”. Aquesta reducció d'amplis sectors de la ciutadania al de meros titelles, acabaria tenint com a resultat, segons l'autor i de forma monocausal, un “deteriorament de la convivència” (pp. 279-282), sense precisar en quins àmbits aquesta s'hauria posat de manifest.

Per acabar el discurs, la conclusió a la qual arriba l'autor a l'hora d'interpretar la situació actual de Catalunya, el veritable epicentre que justifica les dues-centes setanta pàgines anteriors, no pot ser menys que el d'una societat catalana actual dividida i fracturada. Amb uns responsables molt clars, segons l'autor, al respecte de com s'hauria arribat a aquesta situació. Tota l'obra traspuja aquesta intencionalitat. En el que sí que estariem d'acord seria en

la darrera frase del text, en el sentit que la sortida de la situació actual precisa d'"intensos esforços d'imaginació i exercicis convençuts de pedagogia política".

Per acabar, malgrat que l'ara professor de l'Escola d'Alts Estudis en Ciències Socials de París va voler presentar la seva obra com un instrument per "acabar amb les perversions de la historiografia catalana" (*Diari de Girona*, 10-9-2015), podem afirmar que, segons el nostre criteri, aquest objectiu no s'assoleix en el contingut del llibre que ens ocupa. No es poden combatre les deformacions de determinada historiografia a partir d'una visió completament oposada, legítima i, fins i tot, necessària, però no com, en aquest cas, també carregada de "perversions". És a dir, d'una visió subjectiva, esclava d'un evident plantejament de caire polític que condiciona tota l'obra. On la necessària imparcialitat està completament absent, amb excessives i deformadores filies i fòbies. A més, si aquests condicionants de caire ideològic que hem intentat desgranar al llarg de la ressenya, no fossin suficients com per no poder valorar el llibre com una aportació substancial al mercat editorial, els errors i omissions que conté acaben de fer-nos valorar a la baixa el seu pes en el context del manuals d'Història de Catalunya. A no ser que se'n vulgui llegir una visió molt concreta, gens amable amb el nacionalisme (només el català), i de marcats matisos taronges. Si en l'esmentada entrevista al rotatiu gironí, l'autor ens diu que l'obra ressenyada és una obra d'encàrrec, podríem respondre que objectiu assolit. Producte al mercat. Això sí, com a exercici de rigor, *Història mínima*, molt mínima.

David Ballester Muñoz
Universitat Autònoma de Barcelona

Alejandro Andreassi Cieri, *El compromiso faústico. La biologización de la política en Ale-*

mania, 1870-1945, El Viejo Topo, Barcelona, 2015, pp. 388.

La gran cuestión que aborda este libro es la relación entre las ciencias, las ideologías y las culturas políticas. La legitimación que antiguamente daba la religión a las ideologías políticas fue sustituida, en la época contemporánea, por el prestigio de la ciencia, de donde se deriva el interés por fundar cualquier proyecto social en verdades científicamente fundadas. Esta gran transformación del pensamiento occidental se puede observar, de forma palmaria, en lo que el autor denomina la "biopolítica", es decir, en la aplicación de supuestos principios científicos de la biología a la organización social y política.

En su nivel más inocuo, la biopolítica supone una concepción de la sociedad y del Estado desde una perspectiva organicista, como un gigantesco organismo dotado de una estructura similar a la de los animales superiores. En su versión aplicada significa la gestión de la vida humana por el Estado, con políticas públicas de natalidad, de promoción de la salud, o de prevención de enfermedades, y en algunos casos con verdaderos proyectos de ingeniería social.

El caso de estudio de esta obra es el de la ciencia y la política alemana, en un periodo largo que va desde 1871 hasta el final de la experiencia nazi. Un periodo excepcional que coincide con la difusión de la teoría de la evolución de las especies, la construcción de un nacionalismo alemán orgulloso y expansionista, y el desarrollo de un racismo biólogo que inspiró la ideología que alcanzó el poder en 1933. El interés del caso alemán radica en que allí la biopolítica, en su versión más extrema, llegó a convertirse en política de Estado: "El nacionalsocialismo no es otra cosa que biología aplicada". El libro se propone reconstruir el contexto político y cultural en el que se desarrolló,